

atribueix un «*xaraco* especie de xara», però aquesta «especie» no era més que una de les seves invencions. Tampoc és real un «*Sarecos ad Valentiae tractum*», poblat morisc segons Cassiri (SSiv. 383) passat que es tracti d'un malentès i deformació del *šaraço* que he citat de Yaqt. Hi ha, explica GGRV, «una laguna denominada “Cañar” con la qual comunica el río *Xaraco*», que s'estendria des de la partió amb Gandia, fins al límit amb Tavernes; encara que no es pot confondre amb la «Bassa del *čárko*», que segons la meva enq. (xxxii, 193.8) és uns 4 k. a l'ONO. de les cases de Xaraco, o sigui a gran desnivell més amunt, no hi ha tampoc indicí geogràfic per relacionar-hi el nom de *Xaraco* car entre un nom i l'altre hi ha la barrera prohibitiva de l'accentuació i la història i etim. del cast. i moss. *charco* amb variant *chargue* (DECH, DECat.) ha acabat de mostrar que no hi pot haver res en comú. Un derivat del bc. *çare, çara* 'cesto, panero', que és *çaragi* a la Sule, revesteix la forma *çarako* «petite outre, petite peau de veau» i ha arribat a ser *xarako* «bota pequeña» pel procediment basc de formar diminutius palatalitzant la consonant en *š* semblança casual causada per aquest procés estrictament basc i recent, no sé si hi ha hagut ningú seriós que hagi pensat a relacionar *Xaraco* amb el NP greco-llatí *Cyriacus*, car no sé qui va fer els índexs d'*El Arch.* (vol II 422), remetent al vol. II, 223 de la revista, on no es parla de Xaraco, un art. de Pascual Sanz de Gandia fa esforços per atribuir un *Circus Anconitanus*, sense provar-ho, a una inscr. romana trobada a Gandia on no consta tal nom ni res semblant. Altrament *Cyriacos* tenia Y llarga no podia donar *Xa*-mossàrab si de cas *či*.

XERESA. No caldrà repetir en aquesta part algunes dades referents a *Xeresa* que s'han donat parlant de *Xaraco*.

PRON.: *šerēza* amb -s- sonora, subratllava J.G.M. 1935, com oït a Gandia i a Xaraco. Jo vaig anotar *šerēza* a Barx (xxxii, 188.3; i a Simat 183.4), i al poble mateix, en l'enq. (xxxii, 197-199). Cobla popular: «*Xeresa*, cau de reboses /totes les dones són mentiroses» (S. Guarnier, *Poble Val. parlen* III, 162).

MENCIONS ANT. Ja en el *Rept.*, en donació de 1249 a 4 persones de nom *Carnicer* «in *Xaresa*» però tot seguit rectificava la forma: «si dicte jovate non suffecerint --- habeant et accipiant in alia alcheria qui dicitur *Xeresca*» (Bof. 869 1f., 390.3). I un mes abans, als mateixos i *Xaresa*, sota el títol «Donationes in *Xaresa*» (Bof. 352). 1267: sobre les rendes de *Exaraco*, *Exeresca*, Beniopa (Mtz.Fdo. *DocValACA* I, n. 759). *Xaraco* i *Exaresca* que ja ha estat citat supra del L. del Reial Patrimoni. En un art. d'*El Arch.* sobre *La Cosecha del azúcar en el Re. de Valencia*, que va quedar incomplet i anònim: «hacia 1417, I. Galceran de Vich, caballero, hizo grandes plantaciones en *Xereza*, y

construyó allí otro *trapig* que trasladó después a Gandia» (vol. I 53b). 1609: *Xereça* 100 cases de moriscos. del Duc de Gandia (Reglã p. 117). Lapeyre ha trobat 40, 45 i 43 cases de moriscos els anys 1527, 1563 i 1572 (p. 37). I en l'avaluació governativa de c. 1600 *Xeresa* amb 40 moriscos *El Arch.* IV, 82. SSiv. 265 en dóna cites històriques de 132 i 1478, diu que pertanyé a Gandia fins a ser erigida en rectoria de moriscos el 1535, amb 60 cases morisques en temps del Beato, i fou repoblat el 1611, després de l'expulsió, tant ell com Cavanilles (II, 11) parlen d'importants troballes prehistòriques en el seu terme.

ETIM. Només se n'han dit vaguetats. «Arabismo indescifrado» (Oliver Asín); o relacionar amb el basc *etxe* 'casa' (Mz.Pi. 1ª *Reun. de Top. Piren.*, p. 5; i Hubschmid en *Enci.Li.Hisp.*, p. 458), que no és gaire menys vague, puix que res no diu de la terminació; *AlcM* tant s'absté que per no dir-ne res omet aquest nom del tot.

La proximitat amb *Xaraco* podria suggerir que resulti, com aquest, d'un cpt. de l'àr. *šāra* 'bosquet'; en efecte es podria especular, a base d'això, p. ex. *šāra 'isā* (la forma aràbiga, del nom de Jesús), que ja hem vist continuat en els val. *Vinalesa* o *-essa* (pron. amb s sorda) i *Benissa*; *Xeresa*, en canvi, amb -s sonora. De tota manera notem que les pistes etimològiques de *Xaraco* i *Xeresa* divergeixen des d'antic, i fins en la pron. actual: *Xeresa* amb *Xe-* i *Xaraco* amb *Xa-*, tots dos des de les dades més antigues, encara que aquest s'alteri en *Xe-* en boca d'alguns, i *Xeresa* aparegui algun cop com *Xaresa* però és evident que això només és un cas de la trivial dissim⁹ vulgar (i també antiga en català) del tipus de *Micalet*, *Viçantet*, mateix (METITPSE), darrere DE-RETRO etc.

En canvi que aquí es pot tractar d'un arabisme ben independent ja ho suggereix la colpadora semblança els tres *Jerez* andalusos, abans *Xerez*. En efecte es pot tractar de l'adj. aràbic *šarīs*, on la *ī* es pronuncia molt oberta estant darrere d'una *r*. El significat en fonts clàssiques és «dur, raboteux (terrain)», «mechant, intraitable», «querelleur, acariâtre», comprovat en aquestes accepcions abstractes, com àrab vulgar: «protervus» (*RMa.*), «deterrimus indomitus» (ibid) si bé aquí escrit amb *š*, però són el mateix mot com ens certifica Dozy (*Suppl.* I, 745), i al costat d'això hi ha l'abstracte *šārāsa* «protervia» en *RMa.*, escrit amb *s* i amb *š* «âpreté, dureté, férocité» en Boqtor, «cruaute, barbarie», en Humbert.

El femení d'aquest adjectiu, *šārīsa* 'terra aspra, dura' escau semànticament als llocs. La sonorització en *-ēza* que ens consta, almenys modernament, s'explicarà en tot cas per influència dels noms abstractes en *-esa* del català (*bellesa*, *aptesa*) i dels toponímics tipus *Montesa*, *Artesa*, *Manresa* etc.; hi ha, però, *-ēza* en les mencions de 1417 i 1609.